

JAZYKOVÁ STRÁNKA DISKUSÍ MLADÝCH KŘEŠŤANŮ V KYBERPROSTORU¹

IRENA BOGOCZOVÁ, LUKÁŠ MARŠÍK

THE LINGUISTIC SIDE OF THE DISCUSSIONS OF YOUNG CHRISTIANS IN CYBERSPACE

ABSTRACT *The present article introduces the results of the analysis of texts by Czech (Catholic) Christian young adults published in 2019 and 2020 on the website signaly.cz. This page is intended to unite Christians and support them in their faith. The texts are diverse in genre, their content is purely religious or secular, but it at least remotely touches on the issues of the spiritual life of man or his/her religiosity (“soft spirituality”). Posting on the internet testifies to the need for young people not only to strengthen themselves and others in their faith in God, but also to share trivial content that relates to daily life and behind which (in the background) they see God’s will, the expression of God’s love and wisdom.*

KEYWORDS *Christianity, religiosity, religious language, religious style*

CONTACT *irena.bogoczova@osu.cz; A15621@student.osu.cz*

¹ Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu Studentské grantové soutěže Ostravské univerzity, přesněji na katedře slavistiky její Filozofické fakulty (SGS04/FF/2019–2020), nazvaného *Obraz sacrum v jazyce křesťanské mládeže*, SGS04/FF/2019–2020.

„Náboženství je zapsáno lidským jazykem, musí tedy podléhat pravidlům lidské sémantiky. Velice se mylí teologové, kteří tvrdí, že náboženství je dáno nějakým zásvětním činitelem, a proto se na ně nevztahují pravidla lidské sémantiky. Není to pravda.“ (Bocheński, 2001, s. 216)

1 / UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY

Tento příspěvek je koncipován jako teolingvistický. Teolingvistiku jako lingvistickou subdisciplínu, její počátky a vývoj, jakož i dosavadní výsledky takto zaměřeného bádání jsme představili blíže při jiné příležitosti,² na tomto místě uvádíme jen to, že teolingvistiku chápeme – ve shodě s příslušnou literaturou a zároveň značně zjednodušeně – jako vědu z pomezí lingvistiky a teologie (Kucharska-Dreiß 2004: 25), která se věnuje „zkoumání řečové činnosti způsobené (alespoň předpokládanou) přítomností Boha: potřebou komunikace s Ním i mluvením o Ném [...], potřebou fungování jedince ve společenství věřících a struktuře církevní správy, ale také např. touhou vzdorovat a odporovat Bohu, pokusit se popřít Jeho existenci“ (tamtéž, s. 26).³

Prakticky vzato teolingvistika má nejbližší k tradičně pojaté stylistice (popř. lexikologii) a zkoumá jazykové projevy vzniklé v „náboženské situaci“, v situaci víry (numinosity, transcendentna), během účasti na posvátne, a to bez ohledu na její intenzitu. Řečeno ještě jinak: teolingvistika řeší otázky spojené s „náboženským využitím jazyka“ (Grzegorzczkova, 2005; Draguła, 2008). Vzhledem k tomu, že zmíněné náboženské situace a formy participace na nich jsou různé, je i „náboženský jazyk“ žánrově rozrůzněný. Použitým označením „náboženský jazyk“ nemíníme specifický, předem daný a jasně vymezený druh kódu. Naopak, přikláníme se spíše k tvrzení, že se nejedná o nějaký paralelní jazyk, jazyk *a priori* náboženský (Zdunkiewicz-Jedynak, 2006, s. 39), i když (pod)vědomě cítíme, že se jisté jazykové prostředky k němu hodí více, jiné méně. Ve sféře *sacrum* předpokládáme vyšší kulturu vyjadřování, přítomnost biblistů a výskyt teologické terminologie – v oficiální i neformální (slangové) podobě. Proto lze náboženský jazyk nazvat sociolektem, neboť jde o útvar jisté sociální (konfesní) skupiny, jejíž členy spojuje určité přesvědčení, aktivity a dokonce instituce. Podle některých badatelů lze tento sociolekt dále dělit podle náboženského vyznání na pravoslavný, římskokatolický aj. (viz Končarević, 2012, s. 102–103).

Obdobné pochybnosti jako samotná existence „náboženského jazyka“ budí jeho „náboženská funkce“. Pokud na otázku, zda jazyk skutečně plní náboženskou funkci, odpovídáme kladně, máme na mysli náboženskou funkci konkrétního textu spojeného bezprostředně s kulturem. Kromě této obřadnosti mají texty používané v komunitě věřících různé rysy a plní funkce komunikační, pojmenovávací, estetické, emocionální, reprezentativní, konsolidační a jiné, které se přisuzují jazyku obecně. A budeme-li v těchto úvahách pokračovat, zjistíme, že religiózní povahu nemusí mít ani „náboženský text“ jako takový, nýbrž jisté jazykové prostředky v jeho rámci – lexémy (lexikální stylémy), anebo pouhá sémantická nástavba slov použitých v náboženském kontextu.⁴

2 Viz Bogoczová, I. – Černá, Z., 2020, Tištěná média pro katolickou mládež prizmatem teolingvistiky, „*Studia Slavica*“, XXIV/2, s. 101–119.

3 Veškeré citace z cizojazyčných textů jsou uvedeny v překladu autorů tohoto článku.

4 Tyto výhrady k existenci „náboženského jazyka“ najdeme již ve starších pracích z 80., 90. let 20. stol., např. Ireny Bajerowé (1988, 1994), Marzeny Makuchowské (1995) nebo Jozefa Mistríka (1992).

Tradičně si lidé s náboženskou situací spojují vděčnost, úctu, bázeň, pokoru a na jazyk, jenž má toto vše vyjádřit, kladou vysoké nároky. Toto přesvědčení však nevyprovádá o tom, jakého druhu by ony nároky měly být. Má to být požadavek na estetickou stránku textu, na spisovnost až knižnost vyjadřování, na tradici a rigidnost, na hieratičnost atd., anebo na bezprostřednost, upřímnost, pravdivost, srozumitelnost, přesvědčivost? Dílčí analýzy jazyka náboženského hip hopu⁵ či způsobu generování textu populární Flekovy *Parabible*⁶, potvrzují závěry šetření mnoha, zejména zahraničních badatelů, že mladou generaci více oslovují výpovědi vykazující rysy běžné mluvenosti. Tím spíše, že hranice mezi rádoby vznešeným a podbíživým vyjadřováním a prázdnou žvanivostí je tenká. Prolínání profánního a sakrálního v životě člověka staví církev před rozhodnutím, na kterou stranu se přiklonit. „Na jedné straně hrozí, že se evangelium zředí, že už ho nebude možné ve světě rozpoznat. Na druhé straně ale stojí nebezpečí, že se církev stane pevnost či ghetto, a vedena strachem, aby se evangelium světem neušpinilo, se raději zavře a bude radostnou zvěst před zlým světem chránit,“ vystihuje toto dilema Josef Prokeš (Prokeš 2019: 94). A nejde pouze o jazyk sdělování Dobré zprávy či pastorační činnosti, ale i o jiné obsahy, které mohou být v náboženské situaci předávány, včetně vážných, smutných či kritických. „Náboženský jazyk tedy neustále osciluje mezi nutností zachovat věrnost obsahu sdělení, včetně zachování důstojnosti hodné tohoto obsahu, a potřebou komunikativnosti a spontaneity“ a mluvit o Bohu neznamená pouze šířit křesťanství či náboženská dogmata, ale také uvést příjemce do určitého duchovního stavu, zprostředkovat mu jistou spirituální zkušenost, umožnit mu prožít něco zvláštního, jedinečného, zvýšit jeho citlivost pro *sacrum* (Nowak 2005: 87).

Badatelé pozorují, že napětí mezi tradičními formami „provozování křesťanství“ už mnozí duchovní řeší popnáboženstvím. Není divu, že v době, která nás nutí dělat vše online, trendy, easy a sexy, také církev podléhá tlaku spontánního „společenského konsenzu“, stejně jako mu podlehlí běžní věřící. Nábožensky založení lidé prožívají, praktikují a prezentují svou víru a religiozitu stále častěji způsobem vlastním tzv. popkultuře. Nežijí v paralelním světě; události každodenní i sváteční, krásné/dobré i nehezké, veselí i tragické se odehrávají v rámci jednoho prostoru a času (Majewski – Cybulska 2017: 135, 142, 148). Popkulturzace náboženství⁷ vč. jeho jazykové složky je jevem přicházejícím odzdoła. Konzum ve spiritualitě nutí církev řídit se zázračnou trojicí, kterou tvoří značka, obal a reklama (Lipovetsky 2007: 33, 144). Stejně jako se žáci a studenti dožadují učitele nikoli s přirozenou autoritou a hlubokými odbornými znalostmi, ale s dovedností využívat moderní technologie a co nejvíc zjednodušit vzdělávání (Zdunkiewicz-Jedynak 2010: 88), i věřící očekávají od církve trochu vědy, trochu tajemna, trochu emoci, trochu zábavy, svádění... Nehledě na to, co si myslíme o inkulturaci, *aggiornamento*

5 Viz Parszewska A., 2020, Religijny hip-hop na warsztacie językoznawcy, „*Studia Slavica*“, XXIV/2, s. 85–100; Parszewska A., Środki językowe na usługach religijnego hip-hopu, „*Studia Neofilologiczne*“, Częstochowa, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza, Częstochowa (v tisku); Bogoczová I. – Parszewska A., 2020, *Parabiblia* Alexandra Fleka jako způsob prezentaci treści ewangelizacyjnych, *Edukacja i religia – uwikłania, konfrontacje, rozwiązania*, Gdańsk, Wydawnictwo UG (v tisku).

6 Bogoczová I. – Parszewska A., 2020, *Parabiblia* Alexandra Fleka jako sposób prezentacji treści ewangelizacyjnych, *Edukacja i religia – uwikłania, konfrontacje, rozwiązania*, Gdańsk: Wydawnictwo UG (v tisku).

7 V souladu s definicemi pojmu popkultura je nutno i v tomto kontextu zdůraznit přítomnost nejen její obsahové složky – myšlenek a postojů, ale i konkrétních forem jejich prezentace, favorizace a popularizace (konsenzuálnost, masovost, všudypřítomnost, snadná dostupnost, intelektuální nenáročnost, neformálnost).

a jiných požadavcích (post)moderní společnosti, a bez zřetele k tomu, zda popkulturu hodnotíme pozitivně, nebo negativně, je zřejmé, že má-li církev zaujmout, musí změnit dosavadní narativ, verbální sdělení doplnit vhodným sdělením ikonickým, zpřístupnit obsah i formu co největšímu okruhu příjemců a zalichotit mu. „Mnohé svědčí o tom, že v době kultury obrazu tradiční formy evangelizace skrze službu slovem nepřinášejí odpovědi na otázky současného člověka způsobem, jenž je pro něj srozumitelný a uspokojujivý“ (Zdunkiewicz-Jedynak 2006: 36). Ostatně je to hi-tech doba, která nás, jak píše Fabrice Hadjadj, obrátila na svou víru, nikoli naopak (Hadjadj 2016: 15).

2 / ZDROJ A POVAHA JAZYKOVÉHO MATERIÁLU

Náboženství má dnes neomezené možnosti k tomu, aby fungovalo i v kyberprostoru.⁸ Jak známo, tento prostor se chová jako hypertext, jenž není určen k lineárnímu čtení, ale díky četným odkazům a záložkám příjemce sám rozhoduje o tom, co, v jakém pořadí, rozsahu či formě (psané, mluvené, verbální, ikonické) bude předmětem jeho percepce. Žánrově jsou náboženské texty na internetu značně rozrůzněné a mnohé z nich nespecifické. Část z nich slouží spíše k preevangelizaci než vlastnímu evangelizačnímu působení (mají zaujmout příjemce náboženskými tématy, upozornit na přítomnost dané církve/denominace ve společenském prostoru), anebo jsou výsledkem takovéto evangelizace či pseudoevangelizace, jsou laickou reakcí na ni. Na internetu je možno najít modlitby/přímluvy, svědectví víry, texty určené pro exercicie (duchovní cvičení), duchovní rozhovory, diskuze a polemiky, krátká zábavná nebo propagační videa (klipy), divácky náročnější televizní pořady, pořady pro křesťanské děti, přenosy (záznamy) bohoslužeb či koncertů.

Pro potřeby tohoto článku jsme využili duchovní blogy, přesněji řečeno příspěvky a diskuze mladých věřících na českém komunitním webovém portálu *signaly.cz*⁹, jehož hlavním cílem je sdružovat věřící mládež v online prostoru a podporovat ji ve víře. Vzhledem k tematické orientaci tohoto webového portálu se na něm objevují příspěvky, v nichž autoři neskrývají svou religiozitu, konfesní afiliaci, soudržnost s komunitou věřících. Drtivá většina příspěvků na tomto webu je autorizována (účet uživatele je ověřitelný podle jeho totožnosti), příspěvovatelé mají svou profilovou fotografii a vystupují buď pod svým občanským jménem, nebo pod různými přezdívkami (tzv. nicky, např. *Hippy*, *IM-POSSIBLE*, *Irelevantní*, *Krasnazena*, *Neposeda*, *Suposlav*, *Sancika*, *Teretzin*). Na zmíněném portálu se nachází několik dílčích blogů přístupných veřejnosti,¹⁰ jejichž vlastníci publikují své texty (tyto příspěvky mohou být v rámci blogu zařazeny do

8 Reflexe této skutečnosti není nijak nová. Již na konci r. 1996 se ve Frankfurtu nad Mohanem konala první mezinárodní konference o možnostech využívání internetu pro křesťanské účely (*I European Christian Internet Conference*).

9 Web *signaly.cz* vznikl již v roce 2001 jako nástěnka akcí Sekce pro mládež České biskupské konference a v průběhu let procházel různými transformacemi. Jeho fungování v současné komunitní podobě založené na blozích bylo zahájeno na Celostátním setkání mládeže v Táboře dne 13. srpna 2007, tedy ještě v době, kdy v České republice nebyla známa celosvětová sociální síť Facebook. Portál začal nabízet mladým věřícím prostor pro vlastní tvorbu, diskuzi, sdílení a vzdělávání a všechny tyto funkce si zachovává až do současnosti.

10 Např. *Aaginčin blog* uživatelky jménem *Aaginka*; *Dary jsou i v maličkostech všedních dnů* uživatelky *Zuzankie*; *Ferencův zápisník* uživatele *Ference*; *Grafofilův blog* uživatelky jménem *Katusi*; *(I)relevantně* uživatelky *Irelevantní*; *Jen tak zlehka* uživatele *Hippy*; *Lidožroutka* glosuje uživatelky *Krasnazena*; *MISSION IM-POSSIBLE*

tematických rubrik/sekcí, které si autor blogu sám vytvořil). K analýze jsme vybrali celkem 91 příspěvků od 41 autorů, které byly publikovány v letech 2019 a 2020. Volba příspěvků byla vcelku nahodilá – využili jsme příspěvky, které byly v uvedeném období dostupné a které se alespoň částečně týkaly duchovního života. Ze stejného důvodu nebyly do našeho materiálu začleněny příspěvky, v nichž autoři popisovali banální zážitky ze svého každodenního života a které se netýkaly spirituálních témat.¹¹ Příklady (slova, úryvky textů) z příspěvků uvádíme v původní podobě, neprovádíme žádnou jejich jazykovou ani ediční korekci.

Obecně lze konstatovat, že z hlediska publikování příspěvků v rámci výše uvedeného křesťanského komunitního portálu jsou výrazně aktivnější dívky (ženy) než chlapani (muži). V souboru příspěvků ze všech navštívených blogů se nachází 63 textů od děvčat/žen¹² a 28 textů, jejichž autoři jsou mladí muži.¹³ Kritérium pohlaví pro nás sice nebylo primární, jeho zohlednění se však ukázalo jako signifikantní při diferenciaci tematického zaměření příspěvků, k čemuž se podrobněji vyjádříme níže. Na tomto místě stojí za zmínku fakt, že zatímco dívky a mladé ženy běžně popisují situace všedního života nebo se svěřují s intimními tématy, u věřících mužů pozorujeme tendenci podělit se úvahami na závažnější témata, která se týkají aktuálního společenského dění, a z reálných událostí odvozují nějaká nadčasová ponaučení.¹⁴

S ohledem na velmi omezenou přítomnost jiných identifikačních údajů, které byly odvoditelné pouze nepřímou – vplynuly z kontextu (např. věk nebo místo bydliště),¹⁵ nebyly brány v potaz žádné další proměnné. Na základě těchto nepřímých ukazatelů (mnozí z autorů a autorek pravidelně zasazují své příběhy do moravských a slezských regionů – Brněnsko, Valašsko, Haná, Slovácko, Těšínsko) však můžeme konstatovat, že převážná část mládeže aktivní na

uživatelky *IM-POSSIBLE*; *Miša píše...* uživatelky *Heiduška*; *Magdin blog* uživatelky *Meruňka*; *Mezi soby* uživatelky *Jordanna*; *Moje úvahy o životě* uživatele jménem *Igor*; *Opus supo – zážitky hanáckého konópka* uživatele *Suposlava*; *Písmenko k písmenku* uživatelky *Leňouš*; *Tereška si píše* uživatelky *Teretzin*; *Vrabcakblog*: uživatelky *Zdendanda*; *Z Andrejčína deníčku* uživatelky *Neposeđa*; *Život nenaplánuješ* uživatelky *Sancika*; blog s názvem *תּוֹרַת* *The Blog of Beth תּוֹרַת* uživatelky *Elizabětky*; blog společnosti *Exkluzivně (nejen) z klauzury* apod. Mezi příspěvateli jsou tedy mladí lidé – ženy i muži; někdy je jméno-přezdívkou zavádějící, ale při určování pohlaví autora příspěvku se řídíme také tvarem 1-ového přičestí a adjektiva, popř. jinými signály.

11 Nutno dodat, že i takové příspěvky se na jednotlivých blozích v rámci křesťanského komunitního portálu *signal.cz* vyskytují, avšak vzhledem ke křesťanskému zaměření webu nejsou nijak časté (srov. příspěvek *Darování vlasů* na blogu *Lásky jedné tmavovlásky* uživatelky *Merit*, publikovaný 5. října 2020, v němž autorka popisuje, jak si nechala ostříhat své dlouhé vlasy a rozhodla se je darovat na výrobu paruky, a ke stejnému činu povzbuzuje ostatní dívky).

12 Jedná se o texty 32 autorek: *Aaginka*, *Ano9*, *BarčaQ*, *Danka-Štěpánka*, *Dáška-el*, *Elizabětky*, *Heiduška*, *IM-POSSIBLE*, *Irelevantní*, *Jankac*, *Jordanna*, *Julinka*, *Kamila Rajtarová*, *Katusi*, *Klotylda*, *Kollenka*, *Krasnazena*, *Leňouš*, *LuKoty*, *Majkiki*, *MariettaND*, *Meruňka*, *Neposeđa*, *Odetta*, *Oqoq*, *Sancika*, *Slu-nicko*, *Teretzin*, *Terezi4*, *Tkanič-kauboty*, *Zdendanda*, *Zuzankie*.

13 Jedná se o texty 9 autorů: *Dage*, *Ferenc*, *Hans von Liechtenstein*, *Hippy*, *Igor*, *Inigo*, *Jenda*, *MartinM*, *Suposlav*.

14 Povahu důvěrné zprávy mají příspěvky o rozhodnutích pro řeholní život. Této problematice jsou věnovány především příspěvky na komunitním blogu *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, který byl vytvořen virtuálním společenstvím se stejným názvem, kde publikuje více autorek.

15 Věk je na profilu uživatele položkou, u níž si může uživatel nastavit různé stupně ochrany soukromí. Tento údaj tak byl veřejně zpřístupněn pouze u některých autorů. U dalších bylo možné věk odhadnout díky různým indiciím (podle fotografie nebo z obsahu textu). Zjišťujeme, že v převážné většině případů na blogy přispívají teenageři a dospělí uživatelé mladšího věku (do 35 let). Tímto věkovým vymezením se řídili i autoři tohoto článku, přesto je třeba podotknout, že do souboru zkoumaných příspěvků mohl být výjimečně zařazen i text napsaný starší osobou.

tomto českém křesťanském portálu žije ve východní části republiky, popř. z ní alespoň pochází.¹⁶ Například název blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka* uživatele jménem *Suposlav* ukazuje na původ autora z oblasti Hané; také autorka *Danka-Štěpánka* ve svých příspěvcích nepřímo odkazuje na svůj valašský původ (srov. *J sme obyčejná katolicky vychovávaná rodina, vyrůstající ve valašském prostředí*¹⁷); rovněž z textů uživatelky *Majkiki* lze odvodit její příslušnost k nějakému moravskému regionu (srov. *Z kuchyně orientované na východ v dále vidíme Hostýn [...]*¹⁸). Rozsah jednotlivých příspěvků na blozích se obvykle pohyboval v rozmezí jedné až dvou stran formátu A4,¹⁹ jejich návštěvnost – v desítkách až stovkách tzv. zhlédnutí.

3 / TEMATICKÉ ZAMĚŘENÍ PŘÍSPĚVKŮ

Pokud jde o tematické zaměření zveřejňovaných článků, je třeba zdůraznit, že i v rámci náboženské tematiky tvoří pestrou mozaiku. Základním tématem byl vzhledem k aktuální pandemii virus COVID-19. Byl námětem pro celý příspěvek, anebo rezonoval nějakým způsobem ve sdělení jiného obsahu.²⁰ Názvy viru a opatření proti němu se odrazily i v pokusech blogerů o humor, používání neoficiálních pojmenování či dokonce ve vlastní jazykové kreativě, což je veselejší stránka této nešťastné situace, do které se lidé dostali (srov. čínský dárek světu²¹ jako metaforické a ironické vyjádření skutečnosti, že virus se k nám dostal z čínského Wu-chanu; slovo *koronapárty*²² jako název pro sešlost, kde se lidé nakazili koronavirem; slovo *koronakrize*²³ pro označení specifické krize zapříčiněné virem COVID-19; konstrukce *povinnost nosit náhubek*²⁴ jako synonymum pro plošné nařízení zakrývat si ústa a nos; sloveso *rouškovat*²⁵ znamenající totéž co „šít roušky“; sloveso *covidět*²⁶ ve významu, být nakažený koronavirem, být nemocný na

16 Toto zjištění koresponduje s geografickým zastoupením věřících v české společnosti – moravské regiony jsou, jak známo, v rámci České republiky tradičně katoličtější.

17 Příspěvek *Jak mé rozhodnutí brali sourozenci?* uživatelky *Danka-Štěpánka* na blogu společenství *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 27. dubna 2020.

18 Příspěvek *Město plné zabijáků a nebo námět do bijáků?* uživatelky *Majkiki* na blogu *Chci poezii*, publikovaný 28. dubna 2020.

19 Tento rozsah jednotlivých příspěvků byl zjištěn pomocí jejich přepokopování do programu Word – obvykle se pohyboval v rozmezí 2–4,5 tis. znaků při řádkování 1,5. Kratší, nebo naopak delší příspěvky se na blozích vyskytují také, byt jsou v menšině.

20 Téma epidemie viru COVID-19 se objevilo nebo bylo nějakým způsobem zmíněno v 19 z 91 analyzovaných příspěvků napsaných v r. 2020.

21 Příspěvek *Jak jsme žehnali pole z pohodlí domova* uživatele *Suposlav* na blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka*, publikovaný 25. dubna 2020.

22 Příspěvek *Bez roušky a na chatě dát pivní kúru* uživatele *Hans von Liechtenstein* na blogu *Kaněc filma*, publikovaný 6. října 2020.

23 Příspěvek *Co pro mě znamenal nouzový stav nařízený vládou ČR ze strachu z pandemie COVID-19* v r. 2020 uživatele *MartinM*, publikovaný 2. září 2020.

24 Příspěvek *Jak jsme žehnali pole z pohodlí domova* uživatele *Suposlav* na blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka*, publikovaný 25. dubna 2020.

25 Příspěvek *Jak být frikulín v době koronavirové* uživatelky *Katusi* na blogu *Grafofilův blog*, publikovaný 3. dubna 2020.

26 Příspěvek *Co-vid-íš? Neco-vid-ím. Snad.* uživatelky *Irelevantní* na blogu *(I)relevantně*, publikovaný 13. září 2020.

COVID-19‘ apod.). Ryze „covidový“ je např. obsah příspěvku *Kdo je tady Spasitel?*.²⁷ Náboženský rozměr příspěvků je patrný z tendence vidět příčinu šíření viru v Boží vůli, což potvrzuje zmíněné propojení profánního se sakrálním: to, co se děje tady a teď, je nějakým způsobem řízeno vyšší silou, je výsledkem dosavadního chování lidí, trestem nebo lekcí, kterou nám uštědřil Bůh, ale také novou šancí vést bohubilnější život. V této souvislosti uvádíme okazionalismus: *hříchonavirus (Pocítil jsem na své duši akutní příznaky pozitivního nálezu celosvětové epidemie hříchonaviru;*²⁸ *Hříchonavirus mě opět promořil a s hanbou vyhlížím další zpověď*²⁹).

Dalším vážným tématem příspěvků byl Černobyl. Oživení zájmu o jadernou katastrofu v Černobylu v roce 1986 vyvolal stejnojmenný miniseriál natočený v koprodukcí HBO a Sky a vysílaný v první polovině roku 2019. Zmíněným tématem se zcela obírá příspěvek *Čest hrdinům z Černobylu*,³⁰ který vznikl z pohnutek připomenout sebeobětování likvidátorů jaderné katastrofy.

Samostatný tematický okruh je spojen se smrtí a umíráním, což je téma, které je v moderní společnosti tabuizováno (např. příspěvky *O smrti smrtoucí...*³¹; *Porodní asistentka u lůžka umírajícího*³²). Autoři se nevyhýbají vzpomínkám na své zemřelé blízké, např. na kněze (příspěvek *CD bible, kněz a cesta autem...*³³), na bratrance (příspěvek *Vzpomínky*³⁴), na dobrou známou (příspěvek *Paní Anežka*³⁵). V textech zaznívá téma zdraví; mezi příspěvky se objevují žádosti o přimluvu, modlitbu (např. příspěvek *Prosba o modlitbu*³⁶, v němž autorka nejdřív popisuje čtenářům svůj komplikovaný zdravotní stav; naopak příspěvek *Modlitby v nemoci*³⁷ má univerzální platnost a nabízí příklady modliteb, které čtenáři mohou využít v době nemoci).

Reakce na aktuální dění v české společnosti se odrážejí ve speciální sekci sledovaného komunitního portálu nazvané *Přimlavy*. Zde mladí věřící zveřejňují své modlitby a ostatní uživatelé se k nim mohou připojit. Vhodným příkladem je přimluva uživatele jménem *Marmik* zveřejněná 11. srpna 2020 v reakci na srážku dvou vlaků u Českého Brodu, ke které došlo 14. července 2020 a při níž tragicky zahynul jeden ze strojvedoucích:

Modleme se za zahynulého strojvůdce Martina (40 let, pohřben je v Ústí nad Orlicí) i zraněné cestující při srážce vlaků u Českého Brodu, ke které došlo za stmívání 14. července na nejlépe zabezpečené trati shodou několika nepříznivých okolností.

Autorem další přimlavy zveřejněné 9. června 2020 v návaznosti na záplavy, které začátkem léta postihly oblast Šumperska a Uničovska, je uživatel *Tofl*:

27 Příspěvek uživatele *Suposlav* na blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka*, publikovaný 15. března 2020.

28 Příspěvek *Příběh jedné zpovědi* uživatele *Suposlav*, publikovaný 24. června 2020.

29 Příspěvek *Příběh jedné zpovědi* uživatele *Suposlav*, publikovaný 24. června 2020.

30 Příspěvek uživatelky *Dáška-el* na blogu *Když cestu nevidím, jdu s důvěrou*, publikovaný 13. června 2019.

31 Příspěvek uživatelky *IM-POSSIBLE* na blogu *MISSION IM-POSSIBLE*, publikovaný 26. února 2020.

32 Příspěvek na blogu společenství *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 19. března 2020.

33 Příspěvek uživatelky *Leňouš* na blogu *Písmenko k písmenku*, publikovaný 4. února 2020.

34 Příspěvek uživatelky *Slu-nicko* na blogu *Pořád na cestě*, publikovaný 20. září 2020.

35 Příspěvek uživatelky *Heiduška* na blogu *Miša píše...*, publikovaný 7. května 2020.

36 Příspěvek uživatelky *Sancika* na blogu *Život nenaplánuješ*, publikovaný 8. února 2020.

37 Příspěvek uživatelky *Sancika* na blogu *Život nenaplánuješ*, publikovaný 18. července 2020.

Prosím o modlitbu za všechny postižené záplavami (Uničovsko a Šumpersko) a za následující dny, týdny a měsíce, které budou z hlediska dešťů náročné.

Jinak lze konstatovat, že se na blozích řeší běžné události odehrávající se v životě mladého člověka, potažmo mladého křesťana / mladé křesťanky.

4 / POKUS O ŽÁNROVOU TYPOLOGII

Vzhledem k tomu, že blogy nejsou zřejmě spravovány primárně s ohledem na žánrovou soudost textů, provést genologickou typologii příspěvků je nelehký úkol. Nicméně na tuto charakteristiku materiálu není nutno zcela rezignovat, tím spíše, že jsou v něm zastoupeny minimálně dva druhy příspěvků: takové, které jsou založeny na deskripci, bez výrazné fabulace, a ty, které tíhnou k epice. Jde tedy o vzpomínky (nepravidelné deníkové záznamy), zážitky z cest, kritické zhodnocení konkrétní situace. Již dříve jsme zmínili jistý podíl úvahových textů. Některé texty vznikly primárně jako výzvy, apely, jiné mají formu dopisu (včetně oslovení); objevují se básnické útvary, texty mající povahu rady, návodu (receptu), inspirace a povzbuzení ke konkrétní činnosti.

Kritické posouzení přináší příspěvek *Ve frontě na zpověď*,³⁸ v němž autor popisuje chování osob čekajících na svátost smíření. Stejně svátosti se týká i příspěvek *Příběh jedné zpovědi*³⁹ popisující události nastalé v den autorovy zpovědi. Rozladěnost je patrná v příspěvku *Studentská*⁴⁰, v němž se autorka vyjadřuje k tomu, jak jí v době karanténních opatření chybí studentské mše. Téma karantény se objevuje i v textu *Příběh o kočičkách*⁴¹, v líčení duchovního života rodiny jedné blogerky během netypického velikonočního týdne na jaře roku 2020. Vhodným příkladem je i příspěvek *Boží humor*⁴², v němž autorka popisuje příhodu, jež je výsledkem neuvěřitelné shody „náhod“, za kterou vidí Boží prozřetelnost a Jeho smysl pro humor. Popisné povahy jsou dále texty nazvané *Můj křest*⁴³, *Drsná zkušenost...*⁴⁴ (tou zkušeností je míněn pokus o sebevraždu v případě autorčiny kamarádky) a *Lekce pokory*⁴⁵ (autorka popisuje přehlíživé chování zdravotnického personálu vůči pacientce během ošetření popáleniny, zároveň tyto útrapy přirovnává k utrpení svatého Heřmana, který nemoc pokorně snášel). V těchto líčeních konkrétních událostí je často akcentována osobní zkušenost autora s vírou – událost přináší duchovní prožitek, je svědectvím Božího vedení, přítomnosti „vyšší síly“, Boží moudrosti. Současně tyto příběhy obsahují jakési poselství pro ostatní (radu, inspiraci, povzbuzení, útěchu, návod, jak v obdobných situacích postupovat) a tato doporučení mají mnohdy velmi konkrétní podobu. Např. v příspěvku *Jak*

38 Příspěvek uživatele *Hippy*, publikovaný 20. října 2019.

39 Příspěvek uživatele *Suposlav*, publikovaný 24. června 2020.

40 Příspěvek uživatelky *Zuzankie*, publikovaný 5. května 2020.

41 Příspěvek uživatelky *Jankac* na blogu *Janka stage*, publikovaný 11. dubna 2020.

42 Příspěvek uživatelky *Leňouš*, publikovaný 16. února 2020.

43 Příspěvek uživatele *Kollenka* na blogu *Konvertita*, publikovaný 23. května 2020.

44 Příspěvek uživatelky *Leňouš* na blogu *Pismenko k písmenku*, publikovaný 19. června 2020.

45 Příspěvek uživatelky *Zuzankie*, publikovaný 29. července 2020.

být *frikulín*⁴⁶ v době *koronavirové*⁴⁷ radí autorka čtenářům, jak zůstat *trendy* i během pandemie. Na druhé straně zde máme „mužský“ přístup k tématu: autor příspěvku *Největší šance našeho života*⁴⁸ upozorňuje na šanci pro lidstvo, které se díky epidemii může výrazně přiblížit Bohu.

Jak už bylo naznačeno, příspěvky mají v ojedinělých případech formu dopisu. Takovým případem je příspěvek *Milá karanténo...*⁴⁹, v němž autorka touto formou komunikuje na téma duchovního života po zavedení karanténních opatření proti šíření koronavirové nákazy. Příjemcem jiného dopisu (příspěvek *Díky*⁵⁰) je Bůh a obsah textu je veskrze děkonný.

Povahu rozhovoru má příspěvek *Jak mé rozhodnutí brali sourozenci?*⁵¹, v němž autorka pokládá svým sourozencům otázky a zjišťuje, jakým způsobem je ovlivnilo její rozhodnutí vstoupit do kláštera⁵².

Nechybí samozřejmě ani úvahy a různá osobní zamyšlení (srov. příspěvek *Je těžké být introvertem?*⁵³). Příspěvek *Cesta učedníka*⁵⁴ je pokusem o typologii křesťanů; příspěvek *Dát svůj život?*⁵⁵ je úvahou o tom, co všechno může člověk darovat Bohu; příspěvek *Výkonnostní modlitby a pýcha*⁵⁶ se týká smyslu častého, ale bezmyšlenkovitého modlení; příspěvek *Postní předsevzetí*⁵⁷ se zabývá prospěšností volby postních předsevzetí; v příspěvku *Senegalské úvahy*⁵⁸ dochází ke srovnání křesťanů s muslimy a současně také života v bohaté Evropě s životem v chudé africké zemi. Autorka textu *Vím, co nechci*⁵⁹ zrovna ukončila studium na střední škole a přemýšlí o své budoucnosti. Příspěvek *O utrpení*⁶⁰ je úvahou na téma, proč Bůh nechává člověka trpět.

Na blozích se objevují také cestopisné „fejetony“ a různé dílčí postřehy z cest (srov. *Kaza-chstán: cesta tam a zase zpátky*;⁶¹ *Moje svatojakubská pouť (Camino de Santiago)*;⁶² *Mnišský „erasmus“*⁶³).

Jak již bylo zmíněno, blogy nabízejí výjimečně poezii. K veršovaným skladbám patří básně:

46 Výraz *frikulín* je slangovým slovem, které bylo složeno z anglických slov *free*, *cool* a *in*. V jazyce české mládeže označuje člověka, jehož životní styl se dá charakterizovat právě výše uvedenými anglickými výrazy (Jílková 2004: 110–111).

47 Příspěvek uživatelky *Katusi* na blogu *Grafofilův blog*, publikovaný 3. dubna 2020.

48 Příspěvek uživatele *Hans von Liechtenstein* na blogu *Kaněc filma*, publikovaný 15. dubna 2020.

49 Příspěvek uživatelky *Leňouš*, publikovaný 2. dubna 2020.

50 Příspěvek uživatelky *MariettaND*, publikovaný 2. února 2020.

51 Stejně problematiky se týká příspěvek *Jak se pozná povolání k zasvěcenému životu?* uživatelky *Danka-Štěpánka* na blogu společenství *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 27. dubna 2020.

52 Příspěvek na blogu společenství *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 6. srpna 2020.

53 Příspěvek uživatele *Hans von Liechtenstein* na blogu *Kaněc filma*, publikovaný 21. května 2020.

54 Příspěvek uživatele *Hippy* na blogu *Jen tak zlehka*, publikovaný 20. září 2020.

55 Příspěvek uživatelky *IM-POSSIBLE* na blogu *MISSION IM-POSSIBLE*, publikovaný 6. června 2020.

56 Příspěvek uživatele *Dage* na blogu *Ex duris gloria*, publikovaný 6. září 2019.

57 Příspěvek uživatele *Ferenc* na blogu *Ferencův zápisník*, publikovaný 28. února 2020.

58 Příspěvek uživatele *Hippy* na blogu *Jen tak zlehka*, publikovaný 14. března 2020.

59 Příspěvek uživatelky *Odetta* na blogu *Draco dormiens nunquam titillandus – Odettin blog*, publikovaný 31. července 2019.

60 Příspěvek uživatele *Hippy* na blogu *Jen tak zlehka*, publikovaný 5. října 2020.

61 Příspěvek uživatelky *Jordanna* na blogu *Mezi soby*, publikovaný 28. března 2020.

62 Příspěvek uživatele *Teretzin*, publikovaný 5. srpna 2020.

63 Příspěvek uživatele *Suposlav* na blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka*, publikovaný 7. března 2020.

*Utíkání*⁶⁴ – vypovídá o tom, jak člověka dohánějí chyby z minulosti; *Holka, měla bys*⁶⁵ – líčí nátlak na autorku ze strany jejího okolí, jež ji nabádá k vdavkám; *Půjdu a naučím se hrát na klavír*⁶⁶ – je prosbou adresovanou Bohu a souvisí s lidskými chybami; *Zklamaná*⁶⁷ – vyjadřuje zklamání způsobené blízkým člověkem; a o zradě a rozčarování je báseň *Vstřebávání*⁶⁸.

Ojedinele se vyskytl příspěvek v podobě receptu (*Povidlí*⁶⁹).

5 / VÝSLEDKY PRÁCE S JAZYKOVÝM MATERIÁLEM

5.1 / Personifikované a verbalizované *sacrum*

V tomto oddíle příspěvku se zaměříme na konkrétní jazykové prostředky, jimiž blogeři vyjadřují svůj vztah k Bohu, Kristu, svatým. Ty pak zprostředkovávají představy mladých křesťanů o tom, jak „funguje“ Bůh v jejich představách. Jsou odrazem toho, co sami od Boha očekávají, jsou obrazem jich samotných. Do textů se promítají známá zjištění, že si člověk Boha polidštuje, připisuje mu vlastnosti, které ze své podstaty mít nemůže; že je těžké přemýšlet v lidských dimenzích o Bohu a zároveň se oprotit od stereotypů, od tzv. karikatur (Lachmanová 2014) či démonických obrazů Boha (Frielingsdorf 1992, 1995).

Vedle tradičně užívaných přímých i nepřímých pojmenování Boha (*Pán Bůh, Pán, Hospodin, Otec, Bůh Otec, Trojediný*),⁷⁰ Ježíše Krista (*Kristus, Spasitel, Syn Boží, Vykupitel, Ježíšek, Betlémské dítě, Nebeský Ženich* nebo pouze *Ženich*) a Panny Marie (*Matka Boží, Bohorodička, Krásná Paní* nebo *Neposkvrněná*) se v příspěvcích objevují různá modifikovaná a originální pojmenování. Srov.:

(Bůh) *primář Nebeského oddělení* (např. [...] *tam v náruči primáře Nebeského oddělení už ho nic nebolí, ani tělo ani duše* [...] ⁷¹);

(Ježíš) *Boží miminko* (např. *Svatý Josef je známý jako patron šťastné smrti. Směle jsem si ho adoptovala i jako patrona ochrany života. Přece jen věřím i tomu, že pomáhal, jak uměl, u Ježíškova porodu a nejednou tomu Božímu miminku zachránil život.*⁷²

Z pravopisného hlediska je nutno zdůraznit, že velkými písmeny jsou důsledně psána nejen plná slovní pojmenování (Pán Bůh, Ježíš Kristus a Panna Maria), ale v převážné většině případů také zájmena *On, Mu, vůči Němu, Ho, pro Něj, s Ním* apod. (srov.: *Když jsme s Ním každý den, tak*

64 Příspěvek uživatelky *Heiduška* na blogu *Míša píše...*, publikovaný 4. října 2020.

65 Příspěvek uživatelky *Heiduška* na blogu *Míša píše...*, publikovaný 26. září 2020.

66 Příspěvek uživatelky *Klotylda*, publikovaný 9. června 2019.

67 Příspěvek uživatelky *Aaginka* na blogu *Aaginčin BLOG*, publikovaný 27. listopadu 2019.

68 Příspěvek uživatelky *Heiduška* na blogu *Míša píše...*, publikovaný 16. července 2020.

69 Příspěvek uživatelky *Ano9* na blogu *Tady a teď*, publikovaný 3. září 2020.

70 Dlužno dodat, že přivlastňovací adjektivum *Boží* je použito jak v prepozici (*Boží hlas, Boží humor, Boží království, Boží láska, Boží lék, Boží milosrdenství, Boží milost, Boží moudrost, Boží nabídka, Boží povolání, Boží plán, Boží prostředek, Boží příkázání, Boží přítomnost, Boží slovo, Boží srdce, Boží volání, v Božích rukou, zvolání Svatá Boží Dobrota!*), tak – v souladu se zvyklostí – v postpozici (*do rukou Božích, dům Boží, Matka Boží, oslava Boží, sláva Boží, slovo Boží, Syn Boží, s pomocí Boží*).

71 Příspěvek *O smrti smrtoucí...* uživatelky *IM-POSSIBLE* na blogu *MISSION IM-POSSIBLE*, publikovaný 26. února 2020.

72 Příspěvek *Porodní asistentka u lůžka umírajícího* na blogu společnosti *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 19. března 2020.

*Ho začneme poznávat a začneme rozeznávat Jeho hlas;⁷³ Bůh na rozdíl od lidí se však neurazí, On počítá i s našimi chabými pokusy...;⁷⁴ Děkuji Bohu, že jsem došla až sem, že jsem to všechno zvládla a že dá-li On, blýská se mi na lepší časy;⁷⁵ Čím víc jsem s Ním, tím lépe poznávám Jeho hlas;⁷⁶ [...] přestože žiji jako samotatný jedinec, tak s Ním nejsem jistě nikdy samotný⁷⁷). Zájmena s malým počátečním písmenem jsme zaznamenali jen výjimečně a s velkou pravděpodobností se jednalo o nedopatření ze strany autora, o čemž svědčí přítomnost majuskule u téhož slovního druhu na jiných místech textu (např. *Občas na Boha křičím, občas s ním nedokážu mluvit;⁷⁸ Aby můj den řídil On. A zároveň musím být připraven s ním spolupracovat⁷⁹*).*

Zpravidla blogeři k Bohu přistupují fatalisticky, jako k vyšší síle, a v dobrém úmyslu se mu odevzdávají do péče (např. *V tom kritickém bodě se mě totiž dotkl Bůh a změnil směr celého mého života⁸⁰*). Úcta k Bohu (svatým), pokora a bázeň před Ním či důvěra k Němu jsou konfrontovány s jinými postoji. Patří k nim přístup založený na vzájemné rivalitě, jako by se člověk mohl Bohu vyrovnat, postavit se Mu, vzdorovat Mu, dát Mu za vyučenou. Srov.:

*Prošel jsem o víkendu takovým lehčím soubojem s Bohem;⁸¹
Občas na Boha křičím, občas s ním nedokážu mluvit, občas se mi zdá hluchý a slepý [...];⁸²
Příliš často se mi stává, že s Bohem nejdřív nekomunikuji (nemodlím se nebo se modlím špatně),
pak mu přestávám úplně rozumět a jsem na jiné vlně. Z nedorozumění vzejde to, že ho začnu tak
nějak více nebo méně vědomě obviňovat z různých negativ v mém životě.⁸³*

Základem jiného postoje je iluze partnerství (rovnosti) ve vztahu mezi člověkem a Bohem, vzájemné kooperace, synergie, např.:

*Někde jsem četl dobrý příměr – je to jako šlapat na kole – jeden pedál sešlápnu já, druhý Bůh,
a tak pořád dokola, a to kolo se potom fakt rozjede;⁸⁴
Je mi skoro 30 a pořád nevím, kam mě vlastně Pán zve. Ale když se podívám zpětně, tak vím, že
od té doby, co se Ho na to ptám, mě každý den někam posouvá.⁸⁵*

Z některých formulací nabýváme dojem, že relace mezi člověkem a Bohem funguje díky shovívavému postoji Boha vůči (nedokonalým) lidem a jedinečnému Božímu smyslu pro humor, srov.:

73 Příspěvek *Modlitební komůrka* uživatele *Hippy* na blogu *Jen tak zlehka*, publikovaný 27. září 2020.

74 Příspěvek *Dát svůj život? uživatelky IM-POSSIBLE* na blogu *MISSION IM-POSSIBLE*, publikovaný 6. června 2020.

75 Příspěvek *Prosba o modlitbu* uživatelky *Sancika* na blogu *Život nenaplánuješ*, publikovaný 8. února 2020.

76 Příspěvek *Slyšet Boží hlas chce čas* uživatele *Dage* na blogu *Ex duris gloria*, publikovaný 20. srpna 2020.

77 Příspěvek *Co pro mě znamenal nouzový stav nařízený vládou ČR ze strachu z pandemie Covid-19 v r. 2020* uživatele *MartinM*, publikovaný 2. září 2020.

78 Příspěvek *Jak to jen zvládáte?* uživatelky *Zdendanda* na blogu *Vrabcakblog*), publikovaný 23. září 2020.

79 Příspěvek *Ráno je základ* uživatele *Dage* na blogu *Ex duris gloria*, publikovaný 12. června 2019.

80 Příspěvek *Parabola* uživatelky *Kamila Rajtarová*, publikovaný 4. dubna 2019.

81 Příspěvek *O utrpení* uživatele *Hippy* na blogu *Jen tak zlehka*, publikovaný 10. října 2020.

82 Příspěvek *Jak to jen zvládáte?* uživatelky *Zdendanda* na blogu *Vrabcakblog*), publikovaný 23. září 2020.

83 Příspěvek *Nedostatek komunikace vede k nepřátelství* uživatele *Dage* na blogu *Ex duris gloria*, publikovaný 12. května 2019.

84 Příspěvek *Ráno je základ* uživatele *Dage* na blogu *Ex duris gloria*, publikovaný 12. června 2019.

85 Příspěvek *Jeden bod* uživatelky *Kamila Rajtarová*, publikovaný 13. května 2020.

*Boží humor, pokud mě zrovna nedokáže naštvat, je někdy kouzelný a nepřekonatelný).*⁸⁶

Výše zmíněné škádlivé až kritické postoje nepozorujeme ve vztahu ani k Ježíši, ani k ostatním svatým. Plyne to zřejmě ze skutečnosti, že v nich mladí křesťané nevidí potenciální hrozbu, zdroj trestu, nebezpečí všudypřítomné kontroly a důrazu „na výkon“, jak je tomu v případě Všemohoucího. Tito „ostatní svatí“ jsou jaksi neškodní. Jejich přítomnost dodává lesku, zdobí, zkrášluje; jejich úkolem je člověku pomáhat, ochránit jej, inspirovat ho. Srov.:

(svatý Jakub) [...] *pozdravit to krásné místo, svatého Jakuba i přátele;*⁸⁷

(svatá Barbora, svatá Kateřina) *Ale měla jsem si vybrat bířmovací jméno. Když jsem pročítala životopisy světic, zaujaly mě dva detaily: U svaté Barbory, že zemřela rukou vlastního otce. U svaté Kateřiny, že byla krásná a zároveň chytrá;*⁸⁸

(svatý Heřman) *Při úterní ne dvakrát milé návštěvě popáleninového centra jsem na hlavního hrdinu sv. Heřmana v duchu vzpomínala, jak snášel veškeré ústrky, necitlivé jednání a dokázal přijímat i takové věci, jako třeba to, že se sám kvůli své nemoci nenají, neumyje;*⁸⁹

(svatý Antonín) *Není žádným tajemstvím, že naše rodina „spolupracuje“ se svatými. Co jen se nám třeba takový svatý Antonín nahledal ztracených věcí. A o tom, jak jsme díky přimluvám svatého Josefa k dobrému bydlení přišli, už jsem také psala;*⁹⁰

(svatý Josef) *Svatý Josef je známý jako patron šťastné smrti. Směle jsem si ho adoptovala i jako patrona ochrany života. Přece jen věřím i tomu, že pomáhal, jak uměl, u Ježíškova porodu a ne jednou tomu Božím miminku zachránil život;*⁹¹

(svatý Patrik) *A tak začala moje pouť do země proslavené svatým Patrikem a kapelou U2 – do Irska;*⁹²

(svatý Filip Neri) *Jako patrona jsme malému vybrali svatého Filipa Neriho, kterému se říká „šťastný svatý“.*⁹³

5. 2 / Ostatní způsoby verbalizace *sacrum*

Díky bližšímu seznámení s formální stránkou textů jsme zaznamenali několik zvláštností, které bychom nyní rádi prezentovali. Soustředíme se pouze na formální (výstavbovou) stránku textu na způsob jeho generování, zvolené jazykové prostředky apod. Bytostní opozice *sacrum* × *profanum* zde nehraje roli.

V názvech (titulcích, nadpisech) příspěvků převažují slovní spojení nominální povahy (*Pоследní rok, Ve frontě na zpověď, Drsná zkušenost...*, *Můj křest, Paní Anežka, Tlustá Alžbětka a Panna Ma-*

86 Příspěvek *Boží humor* uživatelky Leňouš na blogu *Písmenko k písmenku*, publikovaný 16. února 2020.

87 Příspěvek *Moje svatojakubská pouť (Camino de Santiago)* uživatelky Teretzin, publikovaný 5. srpna 2020.

88 Příspěvek *Můj křest* uživatelky Kollenka, publikovaný 23. května 2020.

89 Příspěvek *Lekce pokory* uživatelky Zuzankie na blogu *Dary jsou v maličkostech všedních dnů*, publikovaný 29. července 2020.

90 Příspěvek *Štěpánka* uživatelky Zdenanda na blogu *Vrabcakblog*), publikovaný 24. června 2020.

91 Příspěvek *Porodní asistentka u lůžka umírajícího* na blogu společenství *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 19. března 2020.

92 Příspěvek *Mnišský „erasmus“* uživatele Suposlav na blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka*, publikovaný 8. března 2020.

93 Příspěvek *Křtiny poprvé a podruhé* uživatelky LuKoty, publikovaný 19. září 2020.

ria, O smrti smrtoucí, Postní předsevzetí, Senegalské úvahy, Cesta učedníka, Největší šance našeho života, Jeden bod, Boží humor, Lekce pokory, O klíčovém významu nenápadných věcí, Vytunelované Velikonoce, Porodní asistentka u lůžka umírajícího), méně časté jsou jednoslovné názvy (Štěpánka, Partyzán, Terror, Bahničko, Parabola, Povidlí, Studentská). Podobu věty mají názvy: *Bellisima sorellina... aneb Máj*, (je) lásky čas!; *Neumřu normální*; *Jak jsme žehnali pole z pohodlí domova*; *Ničím se nezneklidňuj, ničím se netrap*; *Nastav své srdce... přijímám i za Tebe... Bůh (je) na policii*; *Ráno je základ*; *Nedostatek komunikace vede k nepřátelství*; *Všechno zlé je k něčemu dobré*; *Žádná tajná přísada neexistuje, výjimečně se objevilo krátké souvětí: Víím, co nechci*). Některé větné titulní formulace mají formu otázky (*Kdo je tady Spasitel?*; *Jak se pozná povolání k zasvěcenému životu?*; *Je těžké být introvertem?*; *Jak mé rozhodnutí brali sourozenci?*). Dlužno doplnit, že názvy příspěvků v drtivé většině případů korespondují s jejich obsahem, vystihují pointu; výjimkou je již výše zmiňovaná báseň *Půjdu a naučím se hrát na klavír*, u níž zůstává motivace volby nadpisu skryta.

V samotných příspěvcích se kromě neutrální slovní zásoby objevuje také tradiční lexikum spojené s křesťanskou věroukou a církevním prostředím (*adorace, archanděl, Bible, biřmování, biřmovací jméno, bohoslužba, Boží milosrdenství, Boží přikázání, diecéze, evangelium, fara, farník, farnost, hostie, hřích, chrám, kázání, klášter, kněz, kříž, popř. křížek na čelo, křížek na krku, křížová cesta, křest, křtiny, misie, mše svatá, náboženství, ohlášky, oltář, pan farář, postní doba, postní předsevzetí, pouť, pozdravení pokoje, roráty, růženec, řeholní život, schůla, svatá zpověď, svaté přijímání, svátost, svatostánek, víra, zpovědnice, žehnání apod.*). Někteří autoři ve svých příspěvcích používají také speciální (zpravidla teologické nebo religionistické) pojmosloví, které nemusí být pro běžného věřícího srozumitelné (např. *benedikce, breviář, duchovní formace, eucharistie, evangelizace, exercicie, juniorát, kanovník a kanovnice, klauzura, kongregace, kontemplativní modlitba, konvertita, numerář, noviciát, (hnutí) Opus Dei, penitent, sestra formátorka*). Objevují se také názvy reálií, které se týkají jiné denominace než římskokatolické a které mohou patřit do slovní zásoby kohokoli, bez ohledu na jeho religiozitu (např. *Korán, muslimové, protestanti, Strážní věž, Svědci Jehovovi, zlepšit si karmu*).

Časté je používání expresivních, hovorových nebo jednoznačně nespisovných jazykových prostředků. V převážné většině případů se týkají banálních témat, profánní sféry života (*bitkař, kolaudačka, pajdák, pedagogická fakulta, pracák, rochnit se, rychlokvaška, správnácký kluk, šlamastyka, špindíra, tululum, být v cajku apod.*). V souvislosti se sférou *sacrum* jsou takovéto výrazy používány sice zřídka, ale přece (srov. *synátor* pro označení Božího Syna, Ježíše Krista: *Bůh Otec nám dal svého synátora*⁹⁴). Nechybí ani slova slangová (např. *být out, fejk, frikulín, mega fandit, storíčko, šmėčko, ublog{nutí}*), včetně běžného neoficiálního názvu Společenství mladých věřících – *spolčo/Spolčo*. Přítomnost anglicismů potvrzuje obecnou zálibu mladé generace v těchto prostředcích a neformálním způsobu vyjadřování (srov. *Dokonce jsem se později zúčastnil moravských hoůů a pozval je na večer. Awesome*;⁹⁵ *bro (brother) Bruno; opravdu nejvic reálně freaky creepy beznadějný scénář [...]*;⁹⁶ *Následovala další cesta na tentýž úřad a definitivní chill out staré občanky*;⁹⁷

94 Příspěvek A „sakra“ já ty Vánoce na... uživatelky Leňouš, publikovaný 23. prosince 2019.

95 Příspěvek *Je těžké být introvertem?* uživatele Hans von Liechtenstein na blogu *Kaněc filma*, publikovaný 21. května 2020.

96 Příspěvek *Čest hrdinům z Černobylu* uživatelky Dáška-el, publikovaný 13. června 2019.

97 Příspěvek *Neumřu normální...* uživatele Suposlav, publikovaný 25. června 2020.

Nikdy bych nevěřila, že výuka náboženství může být tak lovely; ⁹⁸ meetingy a firemní eventy; on-line mše svatá; off-line režim; Předem zdravím všechny trolly, co se budou chtít rýpat ve slovíčkách [...]; ⁹⁹ very funny story; Zapomeňte na to, že jste vlastně odborník na hokej/migrační politiku/domácí politiku/fotbal/whatever¹⁰⁰ apod.).

V analyzovaných textech jsme narazili i na vulgarismy a nadávky (*blbec, dřít hubou o zem, na plnou hubu, naprdlý, administrativní průser, sakra, sviňa, stará babka, vyžrat; vzdát se trůnu, klenotů a katedrál a začít, už doprdelekonečně, vidět Krista tam, kde skutečně přebývá*¹⁰¹). Ojediněle jsou vulgární slova napsaná s hvězdičkou nahrazující vynechané písmeno, což má zmírnit negativní stylový příznak slova (*na*raně*). Na druhé straně je patrná snaha zjemnit, „učesat“ projev (srov. *psí výtrus, podělaná situace*). Běžným jevem (zřejmě záměrným stylémem) je používání jazykových prostředků z jiných funkčních stylů a tvoření netradičních slovních spojení:

*Jako by Bůh byl opravdu ten pověstný automat na ochranu a požehnáni,*¹⁰²

*Když se o vás lidé začnou dozvídat, že jdete do kláštera, začnete být takovým googlem. Pořád se vás někdo na něco ptá,*¹⁰³

*Zatím jsem Biblické nemluvně, teprve začínám, ale už teď je to krásné a moc se těším na každou chvíli s Písmem,*¹⁰⁴

*V mládí jsem zažila teror kostelní, byl takový nenápadný, ale maminka byla vytrvalá,*¹⁰⁵

*To jsem si uvědomil i ve vztahu ke své modlitební šňůře [sled modliteb]. Bylo mi líto jí přerušit,*¹⁰⁶

*Sestry, nevěsty zasvěcené Kristu [řeholnice, jeptišky], se těší na setkání se svým Ženichem,*¹⁰⁷

*Od té doby jsem měla čest doprovodit na druhou stranu už možná víc jak čtyři sta pacientů (ne, nedělám v hospici...tam jsem strávila jen krátkou – avšak velmi krásnou – epizodu mé praxe) a násobně více pacientům jsem oznámila, že na Nebeském oddělení [v nebi, v místě, pobývá – duše člověka po smrti] na ně už brzy čekají,*¹⁰⁸

*Bylo by smutné, kdyby se naplnily jen chrámy konzumu a naše církevní chrámy i v době velikonoční dál mrtvě zely prázdnotou.*¹⁰⁹

98 Příspěvek „Takže když budu hodný, tak budu pak nesmrtelný?“ uživatelky Dáška-el, publikovaný 7. září 2020.

99 Příspěvek „Takže když budu hodný, tak budu pak nesmrtelný?“ uživatelky Dáška-el, publikovaný 7. září 2020.

100 Příspěvek *Jak být frikulín v době koronavirové* uživatelky Katusi na blogu *Grafofilův blog*, publikovaný 3. dubna 2020.

101 Příspěvek *Tož já vám to teda řeknu* uživatelky Terez14 na blogu *Šufl*, publikovaný 25. září 2019.

102 Příspěvek *Cesta učedníka* uživatele Hippy na blogu *Jen tak zlehka*, publikovaný 20. září 2020.

103 Příspěvek *A co na to Vaši?* uživatelky Julinka na blogu společnosti *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 26. června 2020.

104 Příspěvek *Učednictví* uživatelky Ano9 na blogu *Tady a teď*, publikovaný 6. června 2020.

105 Příspěvek *Teror* uživatelky Krasnazena na blogu *Lidožroutka glosuje*, publikovaný 30. ledna 2020.

106 Příspěvek *Výkonnostní modlitby a pýcha* uživatele Dage na blogu *Ex duris gloria*, publikovaný 6. září 2019.

107 Příspěvek *Porodní asistentka u lůžka umírajícího* na blogu *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 19. března 2020.

108 Příspěvek *O smrti smřtující...* uživatelky IM-POSSIBLE na blogu *MISSION IM-POSSIBLE*, publikovaný 26. února 2020.

109 Příspěvek *Vytunelované Velikonoce* uživatelky Meruňka na blogu *Magdin blog*, publikovaný 25. dubna 2020.

Kromě uvedených jsme narazili na formulaci *přední česká mariánská ctitelka* jako sebeironické označení pro obdivovatelku Panny Marie, spojující slovo „přední“, související spíše se světskou slávou, a tradiční náboženský obrat „mariánský ctitel“, nebo *pobožnostní běh* ve významu, běh k místům, kde se lidé obvykle modlí, srov.:

*rozhodla jsem se dnes jako přední česká mariánská ctitelka k pobožnostnímu běhu. A to k ob-
novené kapliče [...].*¹¹⁰

Do kategorie nespisovných prostředků patří prvky obecné češtiny (*bylo to hrozný, důležitý je vědět, je to fakt těžký, každý den, prej, různý věci, šilenej rok, studetský léta, špatný zkušenosti, vejprask, vejška, vysokej požadavek, úspěch byl vydřenej* apod.), jakož i prostředky moravských dialektů (*změnila sas, dotklo sa mňa to, vypoádat sa s tím; pro mňa, s tebu, moja sestra, ani náhodú, beru to jako veľkú zradu; částice tož – v podobě tož i toš: tož já vám to teda řeknu, toš slovo dalo slovo; lexém napučeny ve smyslu, uražený‘ (v nářeční podobě spíše „napučaný“): byla jsem napučena.*

V přítomnosti následujících slovních spojení spatřujeme autorský záměr: obsahují lexikální jednotky v jistém smyslu protikladné, protimluvné. Přestože jsou značně nesourodá, zdůrazňují kontrast mezi svatým a profánním, mezi podstatným a nepodstatným a jsou výsledkem vědomé snahy ozvláštnit příspěvek, zvýšit jeho „uměleckou hodnotu“:

*kláštery paneláků: Jsme uzavřeni v kláštřech paneláků, bytovek a rodinných domů;*¹¹¹
*poutnický přetlak: jak asi řeší poutnický přetlak a udržují stav lidí uvnitř na státém povolených 30;*¹¹²
*rochnit se ve svém bahnitým rybníčku: Ježíš neumřel za to, abych se dál rochnila ve svém malým bahnitým rybníčku a všecko kolem sebe zamořovala.*¹¹³

Jak jsme už zmínili, blogeři se vyjadřují častokrát na velmi vážná témata, není divu, že cítí potřebu zmírnit obsah sdělení. Přeneseně (opisně, eufemisticky) pojmenovávají smrt, a to buď pomocí tradičních formulací spojených se sférou *sacrum*:

*sestřička smrt (I když to někde hluboko asi už tušíte, nikdo vám jako studentům na medicíně „na plnou hubu“ neřekne, že uzdravování lidí je z velké části hlavně o umírání. A tak se „sestřička smrt“ stane vaší věrnou a výkonnou spolupracovnicí [...]);*¹¹⁴
*předešel nás do nebe (... na kterého v těchto dnech vzpomínáme, protože nás předešel do nebe),*¹¹⁵

110 Příspěvek *Tlustá Alžbětka a Panna Maria* uživatelky *Irelevantní* na blogu *(I)relevantně*, publikovaný 1. května 2020.

111 Příspěvek *Největší šance našeho života* uživatele *Hans von Liechtenstein* na blogu *Kaněc filma*, publikovaný 15. dubna 2020.

112 Příspěvek *Kdo je taďy Spasitel?* uživatele *Suposlav* na blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka*, publikovaný 15. března 2020.

113 Příspěvek *Bahničko* uživatelky *Kamila Rajtarová* na blogu *Kama taky píše blog*, publikovaný 11. dubna 2020.

114 Příspěvek *O smrti smrtoucí...* uživatele *IM-POSSIBLE* na blogu *MISSION IM-POSSIBLE*, publikovaný 26. února 2020.

115 Příspěvek *CD bible, kněz a cesta autem...* uživatelky *Leňouš* na blogu *Písmenko k písmenku*, publikovaný 4. února 2020.

anebo jednoduše, „prozaicky“, např.: §1

netluče mu srdíčko (vzápětí se z úst lékaře dovídáte, že už mu netluče srdíčko).¹¹⁶

V textech nepřekvapuje přítomnost biblismů, i když jejich frekvence není nijak velká. Jde např. o slovo *hřivna*, přesněji modifikaci frazeologizmu „zakopat hřivnu“ (*A trochu se bojím, že ta kontemplativní modlitba je hřivnou, pro niž jsem úspěšně vykopal díru a už ji jen uložit a zahrabat!*¹¹⁷). Biblického původu jsou také slovní spojení *lámání chleba* (*A tak, když dojde na „lámání chleba“ [...]!*¹¹⁸); *nést (svůj) kříž* ([...] *být s nimi, když nesou svůj kříž [...]!*¹¹⁹; *Když tak nad tím přemýšlím, tak utrpení a nesení nějakého kříže mi dává smysl, jen pokud existuje Bůh...*¹²⁰); *zvednutý prst Boží* (*Viděli v nich výstražně zvednutý prst Boží, upozorňující je na to, že dělají něco špatně!*¹²¹); *starozákonní pýcha předchází pád* (*A tak jsem dopadla, jak jsem dopadla. Pýcha předchází pád!*¹²²); *Nesud'te, abyste nebyli souzeni* Mt 7, 1 ([...] *kolik je takových zoufalých lidí kolem nás a o kterých nevíme, pro které je těžká tíha života neúnosná a jdou a sáhnou si na život... Nesud'te, abyste nebyli souzeni!*¹²³). Dalšími příklady jsou celé pasáže z Nového zákona, dokonce formálně označené jako citát:

[...] *„Když se však modlíš ty, vejdi do své komůrky, zavři dveře a modli se k svému Otci, který je ve skrytosti, a tvůj Otec, který vidí i to, co je skryté, ti odplatí.“* Mt 6, 6;¹²⁴

Tito tři muži se tehdy postavili do obrovské jaderné trhliny – mezi nás, kteří žijeme dnes a kteří bychom nebyť toho možná ani nežili, a mezi smrtící radiaci [...] „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele.“ Jan 15, 13;¹²⁵

Otázek jsou spousty, odpovědi žádné, nebo neuspokojivé (třeba taková pozitivní z listu Jakubova: „Prosíte, a nic nedostáváte, protože prosíte špatně!”) [List] Jakubův 4, 3;¹²⁶

[...] *poslední dobou razím heslo mého oblíbeného Jakuba: Modlete se jeden za druhého, abyste byli uzdraveni. Velkou moc má vroucí modlitba spravedlivého* [List] Jakubův 5, 16;¹²⁷

Hodně mě taky zaujalo, že protestanté se učí nazpaměť některé úryvky z Písma. To chci zkusit. Zatím jsem Biblické nemluvně, teprve začínám, ale už teď je to krásné a moc se těším na každou

116 Příspěvek *Jak to jen zvládáte?* uživatelky Zdendanda na blogu *Vrabcakblog*), publikovaný 23. září 2020.

117 Příspěvek *Partyzán* uživatele Suposlav na blogu *Opus supo – zážitky hanáckého konópka*, publikovaný 26. května 2020.

118 Příspěvek *Čest hrdinům z Černobylu* uživatelky Dáška-el, publikovaný 13. června 2019.

119 Příspěvek *Porodní asistentka u lůžka umírajícího* na blogu *Exkluzivně (nejen) z klauzury*, publikovaný 19. března 2020.

120 Příspěvek *Modlitby v nemoci* uživatelky Sancika na blogu *Život nenaplánuješ*, publikovaný 18. července 2020.

121 Příspěvek *Nejdůležitější věc při koronavirových opatřeních chybí* uživatele Igor na blogu *Moje úvahy o životě*, publikovaný 12. října 2020.

122 Příspěvek *Jeden bod* uživatelky Kamila Rajtarová, publikovaný 13. května 2020.

123 Příspěvek *Drsná zkušenost...* uživatelky Leňouš na blogu *Písmenko k písmenku*, publikovaný 19. června 2020.

124 Příspěvek *Modlitební komůrka* uživatele Hippy na blogu *Jen tak zlehka*, publikovaný 27. září 2020.

125 Příspěvek *Čest hrdinům z Černobylu* uživatelky Dáška-el, publikovaný 13. června 2019.

126 Příspěvek *Jak to jen zvládáte?* uživatelky Zdendanda na blogu *Vrabcakblog*), publikovaný 23. září 2020.

127 Příspěvek *Boží humor* uživatelky Leňouš na blogu *Písmenko k písmenku*, publikovaný 16. února 2020.

chvilku s Písmem. Tuhle jsem objevila poklad, který si teď často opakuju – „Jako si Otec zamiloval mně, tak jsem si já zamiloval vás... Zůstaňte v mé lásce.“ Jan 15, 9.¹²⁸

Kromě citátů z bible se v textech mladých autorů objevily výroky významných církevních autorit – papežů, kardinálů, např.: \$1

Zůstaň tu jen ty, Bože, a já. Jak jsi to chtěl, když jsem přes všechny náboženské akce na tebe neměl čas. „Pán nám daroval mnoho slunečných dnů a jemného vánku, dny bohatých úlovků. Byly ale rovněž chvíle rozbouřených vod a protivětru, jak tomu bývá v dějinách církve, kdy se zdá, že Pán spí. Vždy jsem ale věděl, že v této loďce je Pán a že loďka církve není moje, není naše, nýbrž jeho. A Pán ji nenechá klesnout ke dnu.“ Benedikt XVI.¹²⁹

Moc se mi líbí slova kardinála Vlka: „Advent a Vánoce znamenají, že Ježíš přišel, aby s námi zůstal ve všech /našich/ situacích“. A ráda mu z hloubi duše dávám za pravdu.¹³⁰

Závěrem vzpomeňme přítomnost vlastních jmen v analyzovaných textech. O jménech Boha a svatých jsme se již zmínili, nicméně v životě věřících je důležitá i návštěva poutních míst. Proto v textech nepřekvapují toponyma, jako např. španělské *Santiago de Compostela*, *Fatima* v Portugalsku, *Lurdy* ve Francii či *Čenstochová* v Polsku, ale i *Křtiny* na Brněnsku, *Hostýn* na Kroměřížsku aj. Další skupinu tvoří názvy spojené s církevním kalendářem, i když případné malé písmeno umožňuje následující „názvy“ hodnotit také jako metaforická vyjádření. Ve významu „neděle“ se objevilo ustálené sousloví *den Páně*; následují názvy křesťanských svátků: *Popeleční středa*, *Květná neděle*, *Velký pátek*, *Velikonoční triduum*, *svátek Panny Marie Sedmibolestné*, *svátek Nejsvětější Trojice*, *svátek sv. Marka*, čtvrtá neděle adventní. V projevu mladých lidí zní poněkud nezvykle zlidovělý (zprofanovaný?) obrat *Anno Domini* – léta Páně, typický pro křesťanské historické prameny a znamenající rok po narození Krista („našeho letopočtu“¹³¹, zde ve významu „v roce“), např. *Narodila jsem se léta Páně 1997 ve svátečním okruhu Všech svatých a památky věrných zemřelých*,¹³² *Večer před čtvrtou nedělí adventní léta Páně 2004 mi volal kamarád*.¹³³

6 / SHRNU TÍ

Náboženství kopíruje lidské uvažování, promlouvá ústy člověka a obrací se k člověku, je tedy artikulováno lidským jazykem. Ten se pohybuje mezi hieratičností a běžnou mluveností. Kromě teologických termínů či biblismů (z nichž se mnohé staly součástí ryze laických výpovědí) neexistují zvláštní „klíčová slova“ náboženského textu, stejně jako neexistuje žádný jeho univerzální vzorec. Autory posuzovaných příspěvků na internetu jsou věřící z řad laiků, mladí lidé žijící obyčejné životy. Jejich příspěvky svědčí o potřebě jakési každodenní „měkké spirituality“ (Štampach 2000), jakož i o potřebě ji sdílet. Záliba ve vyumělkovaném, estetizujícím či archaizujícím projevu se na pozadí celkového jazykového materiálu jeví jako marginální. Převažuje

128 Příspěvek *Učednictví* uživatelky *Ano9* na blogu *Tady a teď*, publikovaný 6. června 2020.

129 Příspěvek *Největší šance našeho života* uživatele *Hans von Liechtenstein* na blogu *Kaněc filma*, publikovaný 15. dubna 2020.

130 Příspěvek *A „sakra“ já ty Vánoce na...* uživatelky *Leňouš*, publikovaný 23. prosince 2019. Citovaný úryvek z příspěvku autorky byl upraven.

131 Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anno_Domini (cit. 10. 12. 2020).

132 Příspěvek *Tož já vám to teda řeknu* uživatelky *Terezi14*, publikovaný 25. září 2019.

133 Příspěvek *Můj křest* uživatelky *Kollenka*, publikovaný 23. května 2020.

věcnost, jednoduchost, někdy až překvapivá přímočarost. Jsou používány běžné jazykové prostředky i narativní postupy. Autoři propojují profánní se sakrálním nejen se záměrem dosáhnout komického efektu nebo se s Bohem nějak „skamarádit“, ale hlavně proto, že v aktuálních událostech vidí nějaký hlubší smysl, Boží všudypřítomnost.

THE LINGUISTIC SIDE OF THE DISCUSSIONS OF YOUNG CHRISTIANS IN CYBERSPACE

SUMMARY The purpose of the article was to analyze the language means used in texts on spiritual topics. The authors of the analyzed texts are young Christians, Catholics from the Czech Republic, who publish their thoughts by means of the website signaly.cz. A total of 91 texts of 41 more or less regular contributors were analyzed. The texts are very different in genre and theme, but they are united by a certain degree of spirituality. It has been found out that linguistic material contains a wide range of means – from literary to bookish (including archaisms, lexical biblisms) through neutral to commonly spoken (including vulgarisms, slangisms, non-literary and non-adapted anglicisms). This result confirms the thesis that there is no distinct biblical language (biblical style) and that religious texts range between sacred reverence and common secular spokenness.

LITERATURA

- / Bajerowa I., 1988, Rola języka we współczesnym polskim życiu religijnym, *O języku religijnym. Zagadnienia wybrane*, red. M. Karpluk, J. Sambor, Lublin, s. 9–20.
- / Bajerowa I., 1994, Swoistość języka religijnego i niektóre problemy jego skuteczności, *„Łódzkie Studia Teologiczne“*, 3, s. 11–17.
- / Bocheňski J., 2001, *Mezi logikou a vírou. Rozhovor s Józefem Bocheňským vede Jan Parys*, překlad J. Ogrocký, Brno.
- / Bogoczová I. – Černá Z., 2020, Tištěná média pro katolickou mládež prizmatem teolingvistiky, *„Studia Slavica“*, XXIV/2, s. 101–119.
- / Draguła A., 2008, Transgresja języka – o Bogu po świecku. Na podstawie wybranych tekstów młodzieżowych, *Język katechezy*, red. R. Przybylska, W. Przyczyna, Seria Teolingwistyka, 5, Tarnów, s. 213–223.
- / Frielingsdorf K., 1995, *Falešné představy o Bohu (jejich vnik, odhalení a překonání)* [Dämonische Gottesbilder, 1992], překlad. A. Sirovátková, Kostelní Vydří.
- / Grzegorzczkova R., 2005, Wypowiedzi religijne jako forma uczestniczenia w sacrum, *Język religijny dawniej i dziś II*, red. S. Mikołajczak, T. Węclawski, Poznań, s. 15–24.
- / Hadjadj F., 2016, *Jak dnes mluvit o Bohu? Evangelizační anti-pomůcka*, překlad P. Doležalová, Brno.
- / Chládková V. – Michálek E. 1970, K otázce biblismů v českých spisech J. A. Komenského, *„Slovo a slovesnost“*, 4, s. 325–336.
- / Jílková L., 2004, Víte, kdo to je frikulín?, *„Naše řeč“*, 2, s. 110–111.

- / Кончаревић К., 2012, Норме вербалног комуникацијског понашања у православном социолекту српског и руског језика, *Теоллингвистика (Международный тематический сборник статей)*, ред. А. К. Гадомский, К. Кончаревић, Београд, s. 102–115.
- / Kucharska-Dreiß E., 2004, Teolingwistyka – próba popularyzacji terminu, *Język religijny dawniej i dziś I*, red. S. Mikołajczak, T. Węclawski, Poznań, s. 23–30.
- / Lachmanová K., 2014, *Karikatury Boha*, Kostelní Vydří.
- / Lipovetsky G., 2007, *Paradoxní štěstí. Esej o hyperkonzumní společnosti*, překlad M. Pokorný, Praha.
- / Majewski J. – Cybulska P., 2017, Narodziny popreligii. Religia w dobie kultury popularnej, „*Sensus Historicae*“, XXVIII/3, s. 135–149.
- / Makuchowska M., 1995, Styl religijny, *Przewodnik po stylistyce polskiej*, red. S. Gajda, Opole, s. 449–473.
- / Mistrík J., 1992, Religióny štýl, „*Stylistyka*“, s. 82–89.
- / Nowak M. D., 2005, Świadectwo religijne, *Gatunek – język – styl*, Lublin.
- / Parszewska A., 2020, Religijny hip-hop na warsztacie językoznawcy, „*Studia Slavica*“, XXIV/2, s. 85–100.
- / Prokeš J., 2019, *Pán se stará*, Praha.
- / Štampach I. O., 2000, *A nahoře nic... O možnostech postmoderního člověka žít duchovně*, Praha.
- / Zdunkiewicz-Jedynak D., 2006, *Surfując po Internecie w poszukiwaniu Boga... Gatunki komunikacji religijnej na polskich katolickich stronach internetowych*, Tarnów.
- / Zdunkiewicz-Jedynak D., 2010, Jak mówić o Bogu językiem współczesnego świata? O dylematach inkulturacji w języku polskiego Kościoła, „*Studia Salvatoriana Polonica*“, 4, s. 87–97.